

**BIBLIOTECA FUNDAȚIEI
UNIVERSITARE
CAROL I ȘI STUDENȚII
(1891-1948)**

*Octavia-Luciana Porumbeanu,
Stud. an II, Bibliologie și Știința Informării*

Cultura este un fenomen istoric, dar este totodată și un act de perspectivă. Dacă ne gândim la efortul continuu de creare împotriva morții, la tentația umană de permanență, ea este un fenomen "antinatural". Adevăratele dimensiuni ale unui act cultural pot fi judecate doar în raport cu viitorul, iar valoarea lui se stabilește în raport cu trecutul, după ce efectele s-au înregistrat (1).

O deosebită importanță în viața societății umane sub raport cultural, a avut-o și o va avea tradiția. Ctitoriile domnești, mănăstiri, biserici, demonstrează grija pentru cultură pe care Domnitorii țării au avut-o din cele mai vechi timpuri. Urmând tradiția acestor ctitorii domnești, primii Regi ai României au încurajat progresul culturii prin spijinul lor material înființând fundații și înzestrând biblioteci.

Pășind pe pământul românesc, Carol I era convins că avea de îndeplinit un rol civilizator în acest colț de lume. El a manifestat o deosebită grijă pentru instituțiile de cultură, pe care le vedea ca adevărate centre ale conștiinței naționale. Monarhul avea un remarcabil simț al datoriei, se socotea ca într-un serviciu de comandant; regalitatea fiind aservită pentru el respirației istorice a poporului (2).

Fundația Universitară "Regele Carol I" intră în rândul acestor îndepliniri ale regalelor datorii, așa cum le concepea primul nostru Rege. Ea a fost întâiul pas de bun augur pe un drum dus mai departe de urmașii lui Carol I. Și a mai fost într-o vreme când exista amenințarea să se piardă frumosul obicei de danie al strămoșilor, întâia Fundație culturală a Regilor noștri. Fundația Universitară Carol I a dat o bibliotecă puternică studențimii universitare din București, care a stat ca un model de organizare bibliotecară și administrație și a pătruns încă de la început între instituțiile de cultură ale țării. Această bibliotecă a fost percepută de contemporani ca un așezământ cu adevărat răspânditor de lumină.

Felul în care a fost înțeles în epocă rolul bibliotecii reiese din cuvintele lui Al. Tzigara-Samurcaș scrise cu ocazia aniversării a patruzeci de ani de existență a Fundației și a bibliotecii acesteia. Biblioteca era văzută ca un organism social în serviciul binelui obștesc. Se considera că bibliotecile, ca și universitățile, au menirea de a stârni și întreține interesul pentru problemele cugetării, contribuind astfel la progresul omenirii. Acestea erau păstrătoarele firului neîntrerupt pe care mintea omenească l-a depănat din cele mai îndepărtate vremuri, consemnând pas cu pas progresele succesive, care ne-au adus la gradul de cultură de care ne bucurăm.

Rolul pe care bibliotecile erau menite să-l îndeplinească era acela al unor însemnați factori sociali, pentru dezvoltarea intelectuală și morală a națiunii, ele erau destinate să servească la formarea spiritului public, la fel ca și teatrele și conferințele, cu deosebirea că bibliotecile, datorită caracterului lor mult mai general și mai puțin personal, exercită o influență mai liniștită, mai sigură și mai trainică.

Al. Tzigara-Samurcaș considera că Fundația Universitară Carol I putea servi ca tip de bibliotecă românească a acelor zile. Pe lângă faptul că era una din podoabele arhitectonice ale capitalei, prin organizarea ei desăvârșită, constituia un model de la care mulți s-au inspirat și, mai ales,

reprezenta un izvor de cultură de care se folosiseră atâtea generații de studenți (3). Și într-adevăr, cei pe care Fundația a fost destinată să-i slujească, încă de la înființare, au fost studenții. Aceasta datorită înțelepciunii întemeietorului ei, care a înțeles că "acest popor și această țară nu se pot întări decât sprijinite pe un tineret care să se pregătească, cu deosebită înălțare sufletească pentru viața de mâine"(4). Acest așezământ cultural românesc, era destinat să pună la îndemâna tinerelor vlăstare noi mijloace de cunoaștere în domeniul culturii universale și naționale. Generația de atunci avea o misiune spirituală. Contribuția ei era în domeniul culturii și al forței sufletești. Renașterea românească nu putea fi așteptată decât de la primatul valorilor spirituale în viața publică.

Când Carol I a înființat această Fundație, a afirmat primatul necesar al spiritualității, singura de la care se poate aștepta o regenerare adevărată. Sunt gânduri din presa vremii, ele demonstrează profunda înțelegere a acestui act cultural și a rolului pe care Biblioteca Fundației trebuia să-l joace. Concepția care a stat la baza creării Fundației a fost o concepție care corespundea cerințelor timpului: era nevoie să se pună la îndemâna tineretului un instrument prin care să-și creeze pedestalul de ridicare științifică și morală.

Raporturile care au existat între principalii beneficiari, studenții, și Biblioteca Fundației, pot fi urmărite pe tot parcursul existenței acestei structuri, încă de la înființare în anul 1891, și până la 12 iulie 1948, data la care Fundația universitară devine instituție de stat, primind denumirea de Biblioteca Centrală a Universității din București.

În 1891, la 3 mai, într-o scrisoare către Președintele Consiliului (Lascăr Catargiu), Regele Carol I preciza scopul înființării ei: "Urmând pilda bunilor Domni din trecut, și spre amintirea faptelor împlinite în acest pătrar de veac, vroim a înființa un așezământ spre binele tinerimii universitare de la toate facultățile din Țară, al cărui scop va fi de a procura

studenților un loc de întrunire, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, unde vor putea satisface iubirea lor de studiu; de a veni în ajutorul aceluia dintre dâșii care întreprind lucrări speciale sub direcțiunea profesorilor lor, sau pentru tipărirea tezelor, cum și de a da subvențiuni aceluia, care din lipsă de mijloace, ar fi siliți să întrerupă studiile lor în dauna culturii generale a Țării.(...)

Dorința Noastră, a Reginei și a Principelui Moștenitor, este ca această Fundație să contribuie a întări frăția printre tinerimea universitară și a hrăni simțământul patriotic care înalță sufletul ei”(5).

Inaugurarea însă, are loc în 1895, prilej cu care Regele accentuează din nou scopul Fundației Sale: ” Am ales pentru deschiderea Fundației Universitare, ziua de 14 martie, care ne amintește așezarea Patriei pe temelii neclintite, spre a arăta și mai bine scopul patriotic al acestui așezământ, întemeiat întru folosul junimii universitare, la împlinirea a 25 de ani ai Domniei Mele.(...)

Dorind a lăsa în urma Mea o mărturie vie a sentimentelor ce Mă însuflețesc către Țară și a arăta totodată necurmatul interes ce am pentru instrucțiune, am închinat tinerelor generațiuni acest lăcaș de cultură, de studiu cu falnica menire de a contribui la răspândirea și înflorirea științei în România.(...)

După cum va fi tinerimea noastră de astăzi, așa va fi și România de mâine. Greu, dar, cumpănește în grijile noastre îndrumarea tinerimii pe calea muncii conștiincioase, a iubirii de adevăr și de Țară”(6).

Unul dintre motivele pentru care inaugurarea a avut loc abia în 1895 a fost atitudinea adoptată de studenții din acea vreme. ”Spiritul tinerilor studenți de atunci era așa de puțin pregătit pentru aprecierea unei asemenea importante donații încât spre marea noastră mirare, a celor de azi, trebuie să înregistrăm că în loc de a se fi bucurat de darul Regal, studențimea, protesta contra donațiunii, nevoind s-o

primească”(7), scria Al. Tzigara-Samurcaș. Însă, trecând peste această manifestare, pusă la cale în special de rivalitatea dintre partidele politice. Fundația deschisă în 1895, s-a dovedit atât de utilă studenților, încât la 9 mai 1914, Regele inaugurează aripa cea nouă a instituției, care devenea acum de trei ori mai mare decât cea inițială.

Încă din primii ani de funcționare, Fundația universitară a desfășurat o remarcabilă activitate în sprijinul învățământului superior. Deoarece frecvența cititorilor crescuse foarte repede, pentru a se asigura studenților posibilitatea de studiu, intrarea în sala de lectură, începând din noiembrie 1896, nu se mai permite decât pe baza unui permis special, ce se acorda în primul rând lor și numai în cazuri excepționale altor persoane(8).

Al.Tzigara-Samurcaș, consemna că în decursul a numai 35 de ani de efectivă funcționare, aproape două milioane de cititori, marea lor majoritate fiind studenți, și-au găsit hrana sufletească în Biblioteca Fundației, consultând aproape trei milioane de opere literare și științifice. Numărul tezelor și al lucrărilor speciale, îndeosebi de istoria Românilor, publicate cu ajutorul Fundației, se ridică la mai multe sute, iar de ajutoarele bănești ale instituției s-au bucurat peste o mie de studenți. Și aceasta numai până în 1930(9).

Dovada selecționării corecte în acordarea înlesniri de studii, a "selecționării îngrijite", cum scria același Tzigara-Samurcaș, ce a fost director la Biblioteca Fundației timp de 46 de ani, o dă constatarea că "nu mai puțin de 8 dintre foștii bursieri sau stipenndați ai Fundațiunii, au atins cea mai înaltă dregătorie în stat, ajungând Miniștri, multi alții se găsesc printre magistrații de la Casație, membrii Academiei Române și profesori universitari și secundari. Aceste frumoase și atât de îmbucurătoare rezultate, Fundațiunea le-a atins mulțumită înțeleptei organizări ce le-a fost dată de Marele ei Întemeietor”(10).

Activitatea Bibliotecii a constituit cea mai importantă contribuție a Fundației la satisfacerea cerințelor didactice universitare, a celor științifice și culturale, prin asigurarea unui fond corespunzător și necesar de publicații și prin organizarea bibliotecară în corelație cu progresul continuu. Datorită lipsei bibliotecilor de facultate și de seminarii științifice de specialitate, care ar fi trebuit să fie dotate cu fonduri de publicații suficiente și bine organizate, așezate în localuri corespunzătoare, studenții în număr din ce în ce mai mare, își îndreptau pașii spre Biblioteca Fundației Universitare, unde găseau un bogat material de studiu. Și este de remarcat preocuparea Fundației, de-a lungul întregii sale existențe, pentru satisfacerea cerințelor de lectură ale studenților.

Sunt fără îndoială de necontestat, beneficiile pe care Biblioteca Fundației le-a adus tineretului universitar, ele fiind recunoscute de aceștia cu diverse ocazii și în diverse forme, cum ar fi de exemplu, cuvântările reprezentanților studențimii, bursieri ai acesteia, rostite an de an la 9 mai, cu prilejul dărilor de seamă festive ale Fundației.

Merită amintite mulțumirile adresate conducerii Fundației, de peste 100 de cititori, la data de 30 iunie 1932. Printre aceștia se numără Nina Facon, devenită ulterior profesor universitar, Ion Berciu, Alexandru Cardale, ce au ajuns, director al muzeului din Alba-Iulia și, respectiv, șeful serviciului bibliotecilor de cămine al Bibliotecii Centrale Universitare din București. Pe această cale, cei peste 100 de studenți care semnav aduc sincere mulțumiri conducerii Fundației pentru grija și bunăvoința care le fuseseră arătate, pentru punerea la dispoziție spre consultare a celor mai necesare texte și cursuri, pe care diversele lor specialități le necesitaseră, dar pe care datorită posibilitățile lor materiale nu și le permiteau a le consulta în acele timpuri grele(11).

Este de menționat și cererea de permis a unui asistent universitar, cerere în care găsim un adevărat elogiu adus

bibliotecii ca instituție. El scria că Biblioteca este mijlocul cel mai sigur și mai fericit pentru ca cineva să ajungă acolo unde firești năzuințe îl îndeamnă, aceasta oferind atât viitorului literat, viitorului om politic și celui care se consacră științei, cât și simplului observator al vieții, contactul permanent cu trecutul. El observă că în București, Biblioteca Fundației era singura care aduna tot ce folosea ochilor dornici de a citi ai tineretului(12). Multe alte acte dovedesc că studenții bucureșteni care frecventau în număr mare Biblioteca Fundației, erau în special interesați să găsească în aceasta publicațiile necesitate de diversele specialități, de asemenea ca sala de lectură să funcționeze după un program și în condiții corespunzătoare nevoilor lor.

Prin anii 1932-1936, una din cererile studenților, era legată de programul sălii de lectură, și anume începerea acestuia de la orele 8 în loc de orele 9, motivând că posibilitățile lor de asimilare erau mai mari între orele 8-9 decât între orele 14-15. Grupul celor ce solicitau acest lucru se mărea de la an la an (13). În ceea ce privește sala de lectură, liniștea era păzită cu strășnicie, căutându-se soluțiile convenite, fie în cazurile tulburării ei din afară, fie în cazurile tulburării ei de către cititori. Astfel, în 1939, conducătorul instituției sancționează trei studenți "pentru tulburarea liniștei în sala de lectură" interzicându-le frecventarea bibliotecii pe o perioadă de timp.

Trebuie remarcată preocuparea personalului Fundației și a directorului acesteia timp de aproape cinci decenii de a asigura cerințele de studiu ale studenților prin buna funcționare a sălii de lectură, prin creșterea continuă a fondurilor de publicații și printr-o organizare bibliotecară corespunzătoare.

În schimb, conducătorul bibliotecii nu s-a preocupat deloc să asigure studenților o posibilitate spre mai buna pregătire și pe calea împrumutului. Al. Tzigara-Samurcaș conducea Fundația și biblioteca "numai de pe poziția limitată de aprig conducător al patrimoniului ce i-a fost încredințat spre

administrare”(14). De aceea, problema împrumutului de cărți studenților a rămas să fie rezolvată foarte târziu de către noua instituție creată: Biblioteca Centrală Universitară.

În anul 1932 în activitatea sălii de lectură apare o problemă neașteptată. Ca urmare a deteriorării mai multor publicații, în special cursuri și manuale, direcția expune în vitrine aceste exemplare, fără însă a le mai înlocui în sală cu altele complete. Studenții reacționează împotriva acestor măsuri și cere înlocuirea exemplarelor deteriorate și chiar sporirea numărului de exemplare al acestora pentru a-și putea pregăti examenele. Cererea este satisfăcută de Al. Tzigara-Samurcaș, care dispune cumpărarea cursurilor solicitate de studenți.

În calitatea ei de sprijinitoare incontestabilă a învățământului universitar din București, Biblioteca Fundației Universitare Carol I a fost în aceeași măsură o sprijinitoare a științei și culturii din țara noastră. Și aceasta prin ajutoarele pe care le acorda în fiecare an din bugetul său în vederea tipăririi tezelor de doctorat sau a lucrărilor științifice.

Pe lângă studiul individual pe care îl puteau face în bibliotecă, mulți dintre studenții eminenti ai universităților din țară lipsiți de mijloacele materiale necesare, primeau din partea Fundației burse sau subvenții bănești pentru studii. De pildă, între anii 1895 și 1933, au primit burse 138 de studenți, iar 599 de studenți au primit ajutoare bănești pentru plata taxelor universitare(15). În ceea ce îi privește pe studenții ale căror teze și lucrări erau imprimate cu ajutorul Fundației, aceștia erau obligați să imprime pe coperta lucrării mențiunea “imprimat cu ajutorul Fundației Universitare Carol I” și să depună la Fundație 20 de exemplare din fiecare lucrare pentru colecția Fundației și pentru schimbul cu bibliotecile din străinătate. Printre cei ale căror lucrări au fost imprimate cu ajutorul Fundației se numără: Vasile Pârvan, Petre Cancel, Andrei Rădulescu, Al. Lapedatu, Petre V. Haneș, D. Caracostea și mulți alții.

Astfel, prin bursele și ajutoarele ei, Fundația și-a legat numele de mulți oameni de știință. Binefacerile, nu numai materiale, dar și morale, de care s-au bucurat bursierii Fundației sunt elocvent înfățișate prin discursul din 1 Mai 1927 al fostului ministru , la acea dată, al Instrucției, profesorul Ioan Petrovici, vechi bursier al instituției regale. Acesta mărturisește că datorează Fundației în primul rând avantajele pe care le-a avut prin posibilitatea de a consulta cărțile pe care nu ar fi putut să și le procure cu mijloace proprii, și în al doilea rând, în calitate de bursier al Fundației, fapt ce i-a permis o viață studentească mai tihnită, nefiind nevoit să caute mijloace care l-ar fi sustras de la preocupările vieții de student (16).

Fundația și-a legat numele de toată mișcarea culturală, atât de vie, a anilor în care a funcționat și prin numeroasele și interesante conferințe ce s-au ținut în aula ei. Emanoil Bucuța scria în revista "Boabe de Grâu", că începând de la intrarea în funcțiune a acestei Fundații, viața universitară a căpătat o nouă înfățișare. Fundația a apărut într-un moment când tineretul avea nevoie de o nouă îndrumare. Studenții care îi umpleau sălile de dimineața până noaptea târziu, găsiseră în ea cel mai de preț sprijin (17).

Modestă în începuturile ei, deși avântul pe care avea să-l ia se întrevăzuse, Fundația Universitară Regele Carol I s-a impus treptat ca un așezământ conex Universității, fără de care cu greu studenții de atunci ar fi putut să-și desăvârșească studiile. Căci Fundația a fost în primul rând o bibliotecă. "Fără biblioteca Fundației, azi, nu s-ar putea închipui studii universitare, iar amfiteatrul ei este tribuna cea mai autorizată pentru răspândirea culturii în masele mari ale populației" (18), spunea Al. Tzigara-Samurçaș.

Astăzi Fundația Universitară Carol I ne apare ca o instituție ce și-a îndeplinit în întregime făgăduielile făcute la început și marile speranțe puse în ea. Pornind de la cele 3400

de volume dăruite în primele zile de Augustul Ctitor, Fundația ajunsese una din marile cetăți ale cărții din România.

Iar dacă ar fi să stabilim în câteva cuvinte raportul care a existat între Fundație și studenți, acesta cred că ar trebui văzut în felul în care această Fundație a răspuns nevoilor și în dragostea cu care întreaga studențime a știut să se folosească de darul ce i s-a pus la îndemână.

Bibliografie

1) Trancă Dumitru, Eseu asupra culturii, București, Editura Stiințifică, 1969, p.17.

2) Șeicaru Pamfil, Primatul culturii, în "Curentul" din 13 mai 1931.

3) Tzigara-Samurcaș Al., Fundațiunea Universitară Carol I 1891-1931, București, 1931, p.8.

4) Tincu Bucur, M.S.Regele și tineretul, în "Țara noastră" din 13 mai 1931.

5) Tzigara-Samurcaș Al., Op. cit., p.13.

6) Ibidem, p.16.

7) Ibidem, p.9.

8) Biblioteca Centrală Universitară din București. 75 de ani de activitate. Scurt istoric (1895-1970), București, 1970, p.12.

9) Tzigara-Samurcaș Al., Op. cit., p.9.

10) Ibidem.

11) Biblioteca Centrală Universitară din București. 75 de ani de activitate. Scurt istoric (1895-1970), București, 1970, p.41.

12) Ibidem, p.43.

13) Ibidem, p.44.

14) Biblioteca Universitară din București. 75 de ani de activitate. Scurt istoric (1895-1970), București, 1970, p.46.

15) Ibidem, p.48.

16) Tzigara-Samurçaș Al., Op. cit., p.46.

17) Bucuța Emanoil, în "Boabe de grâu", II(1931), nr.3,
p.173.

18) Tzigara-Samurçaș, în "Boabe de grâu ", II(1931),
nr.4, p.204.